

Rekenkamer IJsselstein

Aan de gemeenteraad van IJsselstein

IJsselstein, 10 april 2024

Geachte leden van de gemeenteraad,

Op 22 november 2023 vonden de vervroegde verkiezingen voor de Tweede Kamer plaats. De rekenkamer IJsselstein deed bij die gelegenheid onderzoek naar de toegankelijkheid van stemlokalen voor kiezers met een beperking van het bewegingsapparaat en voor kiezers met een visuele beperking. Het gaat daarbij om circa 13% van de volwassen inwoners van IJsselstein.¹

Gemeenten zijn verantwoordelijk voor de organisatie van referenda en verkiezingen. De Kieswet schrijft voor dat kiezers met een lichamelijke beperking zoveel mogelijk zelfstandig hun stem moeten kunnen uitbrengen. Goed toegankelijke stemlocaties vormen een belangrijke voorwaarde om te zorgen dat iedereen dat het stemrecht kan uitoefenen. Alle stemlokalen moeten daarom voldoen aan de zogenaamde toegankelijkheidseisen. Deze komen voort uit het VN-verdrag Handicap, dat de positie van mensen met een beperking beoogt te verbeteren. Als hier niet aan wordt voldaan, moet het college van B&W dit uitleggen aan de gemeenteraad.

In deze rekenkamerbrief berichten wij u over de conclusies en aanbevelingen van het onderzoek. Ter onderbouwing hiervan treft u in de bijlage de Nota van Bevindingen aan.

Conclusies

1. Medewerkers en vrijwilligers tonen zich welwillend en behulpzaam

Uit de gesprekken die de onderzoekers met de leden van de stembureaus voerden, bleek dat op alle stemlocaties een grote bereidheid bestond om mensen met een lichamelijke beperking te helpen indien nodig. De voorzitters en leden van de stembureaus reageerden positief op het onderzoek. Men zag het belang en er was een grote bereidheid om mee te werken en ervan te leren.

2. De spreiding van de stemlokalen over de gemeente heeft prioriteit

De gemeente IJsselstein spant zich in voor een goede bereikbaarheid van de stemlokalen en streeft ernaar de stembureaus goed te spreiden over de gemeente. In de toegankelijkheidscriteria van BZK krijgt de nabijheid en spreiding van stemlokalen geen aandacht, maar de gemeente IJsselstein ziet dit als een randvoorwaarde om mensen met een lichamelijke beperking in staat te stellen zelfstandig hun stem uit te brengen.

¹ Dit betreft een of meer beperkingen op het gebied van horen, zien, mobiliteit en de zogenaamde 'Algemene Dagelijkse Levensverrichtingen' zoals opstaan uit een stoel, een trap op- en aflopen en zich buitenshuis verplaatsen. GGD'en, CBS en RIVM, Gezondheidsmonitor Volwassenen en Ouderen 2020, website geraadpleegd d.d. 13 februari 2024: <https://www.vzinfo.nl/beperkingen-horen-zien-mobiliteit-adl/regionaal/een-of-meer-beperkingen>

De gemeente slaagt er goed in om de stemlokalen te spreiden. Dat leidt er in enkele gevallen wel toe dat de gemeente kiest voor locaties die niet optimaal toegankelijk zijn. Dat gebeurt alleen wanneer men er niet in slaagt om beter toegankelijke alternatieven voor deze locaties te vinden in een wijk waar de gemeente een eigen stembureau nodig vindt. De rekenkamer onderschrijft de benadering van de gemeente waarin nabijheid van het stemlokaal een belangrijke voorwaarde voor toegankelijkheid is en vindt het goed dat de gemeente hier aandacht aan besteedt.

3. De toegankelijkheid van de stemlokalen krijgt weinig aandacht

In het draaiboek voor de voorbereiding van de verkiezingen krijgt de toegankelijkheid van de stemlokalen weinig aandacht. De verantwoordelijkheid voor dit aspect is niet expliciet belegd. Bij de verkiezingen van 22 november 2023 is voorafgaand aan de definitieve locatiekeuze een globale controle op de toegankelijkheid uitgevoerd, maar niet aan de hand van een op de voorschriften gebaseerde checklist.

Bij de feitelijke inrichting van de stemlokalen voorafgaand aan de verkiezingsdag en de controle daarvan door de stembureauvoorzitter op de dag zelf, is toegankelijkheid geen expliciet aandachtspunt. De mensen die deze werkzaamheden uitvoeren, krijgen op dat punt geen specifieke instructies of checklist aangereikt, ook niet in de training voor stembureauleden.

Na afloop van de verkiezingsdag worden de toegankelijkheidsaspecten niet geëvalueerd.

4. Toegankelijkheidscriteria van BZK worden nauwelijks meer gebruikt

De toegankelijkheidscriteria van BZK hebben in IJsselstein in het verleden aanleiding gegeven tot het uitvoeren verbeteracties, zoals het weghalen van drangers, de aanschaf en toepassing van drempeloverbruggingen en de aanschaf en toepassing van verlichting voor in de stemhokjes. Sindsdien worden de formele criteria en de hulpmiddelen voor de toepassing daarvan (zie webpagina '[Toegankelijkheid verkiezingen](#)') nauwelijks meer gebruikt. De gemeente vertrouwt vooral op het beoordelingsvermogen van de betrokkenen. Op basis van dit onderzoek stelt de rekenkamer vast dat het meerwaarde heeft om in aanvulling daarop de checklist met de criteria te hanteren. Deze dwingt om te kijken naar aspecten van toegankelijkheid die mensen zonder lichamelijke beperking gemakkelijk over het hoofd zien en/of waarvan zij het belang niet onmiddellijk zien.

5. De rekenkamer constateert tekortkomingen in de toegankelijkheid van de stemlokalen

De rekenkamer heeft op alle locaties gezien dat er maatregelen waren getroffen om de toegankelijkheid van de stemlokalen te vergroten. Zo waren er op diverse plaatsen drempeloverbruggingen aangebracht en waren er leesloepen beschikbaar voor slechtzienden.

De rekenkamer komt op basis van de toegankelijkheidscriteria van het ministerie van BZK niettemin tot het oordeel dat zes locaties grotendeels voldoen en negen locaties niet.

Van die laatste categorie was er op drie locaties sprake van dussdanige tekortkomingen dat mensen met een beperking, in het bijzonder mensen die afhankelijk zijn van een rolstoel of een scootmobiel, daardoor gehinderd worden om zelfstandig een hun stem uit te brengen. Op deze locaties waren doorgangen te smal en/of was er sprake van te grote hoogteverschillen zonder adequate overbrugging of alternatieve toegang.

Op de overige zes locaties die door de rekenkamer onvoldoende toegankelijk zijn bevonden, zijn de tekortkomingen minder ernstig en bovendien makkelijker te verhelpen.

6. De gemeente informeert kiezers over de toegankelijkheid van de stemlocaties. Deze informatie is niet consistent.

Toegankelijkheidsinformatie is niet opgenomen op de eigen gemeentelijke website, maar alleen op de externe website waarismijnstemlokaal.nl. Vanuit de gemeentelijke website wordt hiernaar doorgelinkt.

Op de achterkant van de kandidatenlijst die kiezers samen met de stempas thuisbezorgd krijgen, worden alle stemlokalen vermeld. Daarbij wordt ook altijd aangegeven of deze toegankelijk zijn. Van de kandidatenlijst voor 22 november was geen exemplaar meer voorhanden. Zodoende kon niet de

rekenkamer niet vaststellen of deze toegankelijkheidsinformatie bevatte en welke stemlokalen op dit document als niet toegankelijk waren bestempeld.

Ook in de plaatselijke krant 'Het Kontakt' maakt de gemeente melding van de toegankelijkheid van de stemlokalen. Deze informatie kwam niet overeen met de informatie op de website waarismijnstemlokaal.nl, waar alleen de locatie Reddingsbrigade was aangemerkt als niet toegankelijk voor mensen met een lichamelijke beperking. De gemeentepagina in Het Kontakt vermeldde KPJ De Deel en Verenigingsgebouw De Groene Olijftak als "niet toegankelijk voor mindervaliden" en noemde De Reddingsbrigade niet.

7. Een groot deel van de tekortkomingen is eenvoudig te verhelpen

Het grootste gedeelte van de tekortkomingen is betrekkelijk eenvoudig te verhelpen door de instructies van BZK en de Kiesraad uit te voeren (bijvoorbeeld door te zorgen dat de leesloep gebruiksklaar op de stemtafel ligt en er voldoende stoelen (met leuningen) gebruiksklaar zijn neergezet) en door waar nodig extra tijdelijke voorzieningen te treffen (bijvoorbeeld het afdekken van vloerroosters, het plaatsen van drempeloverbruggingen en het aanwijzen van (tijdelijke) gehandicaptenparkeerplaatsen). Omdat de gemeente gebruikmaakt van veel vaste stemlocaties, is dit met een korte checklist per locatie eenvoudig te realiseren en te controleren.

Aanbevelingen

Naar aanleiding van het onderzoek komt de rekenkamer tot onderstaande aanbevelingen om de toegankelijkheid van de stemlokalen en de communicatie daaromtrent te verbeteren:

Gericht op het college en de ambtelijke organisatie:

1. Besteed in de evaluatie na afloop van iedere verkiezingsdag nadrukkelijk aandacht aan de toegankelijkheid en neem de lessen mee in het draaiboek en de andere instructies en hulpmiddelen voor de eerstvolgende verkiezingen.
2. Maak in de voorbereiding gebruik van de hulpmiddelen die de Rijksoverheid heeft ontwikkeld en wees scherp in het beoordelen van de toegankelijkheid van de stemlokalen. Behoud daarbij het goede: blijf oog houden voor de lokale situatie en voor het belang van de nabijheid van een stemlokaal voor alle inwoners.
3. Verhelp tekortkomingen die relatief eenvoudig en tegen weinig kosten kunnen worden gerealiseerd.
4. Zorg dat alle betrokkenen (medewerkers buitendienst, stembureauleden, locatiebeheerders) geïnformeerd zijn over de toegankelijkheidseisen en dat de rollen en verantwoordelijkheden van eenieder goed omschreven en belegd zijn.
5. Wees scherp in het beoordelen van de toegankelijkheid van de stemlokalen door dit oordeel (mede) te baseren op de toegankelijkheidscriteria van BZK.
6. Informeer de raad als een of meer stemlokalen niet (voldoende) toegankelijk zijn voor mensen met een lichamelijke beperking. Motiveer in dat geval waarom de gemeente er toch voor kiest een niet of minder goed toegankelijk locatie als stemlokaal te gebruiken.
7. Verschaf inwoners correcte en consistente informatie over de toegankelijkheid van de stemlokalen.

Gericht op de raad:

8. Draag bij de aankomende verkiezingen het college op de raad te informeren over de toegankelijkheid van de stemlokalen.

Bestuurlijke reactie

postadres Postbus 26, 3400 AA IJsselstein

Rekenkamer IJsselstein
Overtoom 1
3401 BK IJsselstein

bezoekadres
Overtoom 1
3401 BK IJsselstein

t 14 030
f 030 6884350
e info@ijsselstein.nl

betreft Rekenkamer onderzoek 'Ruim baan voor de kiezer'

uw kenmerk
uw brief van 14 maart 2024
behandeld door R. van Reenen

zaaknummer 167896

datum 16 april 2024
blad 1 van
bijlagen

Geachte voorzitter van de Rekenkamer IJsselstein, beste heer Paulussen,

Op 22 november 2023 vonden vervroegde verkiezingen voor de Tweede Kamer plaats. Uw Rekenkamer heeft besloten om op die verkiezingsdag onderzoek te doen naar de toegankelijkheid van stemlokalen voor kiezers met een lichamelijke beperking.

Wij willen u bedanken voor het initiatief en het uitvoeren van dit onderzoek. Het college vindt het erg belangrijk dat alle kiezers zelfstandig hun stem kunnen uitbrengen.

Wij onderschrijven uw conclusies en aanbevelingen.

Daarom kunnen wij u mededelen dat wij naar aanleiding van uw rapport de volgende maatregelen zullen nemen:

- o wij informeren de gemeenteraad over de locaties die niet voor alle kiezers toegankelijk zijn;
- o wij stellen een checklist op om de stembureaus te beoordelen;
- o wij informeren de kiezers consistent over de toegankelijkheid van de stembureaus;
- o wij informeren alle betrokkenen over de toegankelijkheidseisen zodat die vereisten ook worden opgevolgd;
- o wij zullen de toegankelijkheid expliciet in de evaluatie opnemen;
- o wij beoordelen de geconstateerde tekortkomingen van de BZK criteria en zo mogelijk worden die verholpen.

Alle energie is erop gericht deze maatregelen nog voor de verkiezingen van 6 juni 2024 te realiseren.

Hoogachtend,

Het college van IJsselstein,

drs. W.M. van de Werken
secretaris

mr. P.J.M. van Domburg
burgemeester

De rekenkamer dankt het college voor de constructieve reactie op ons onderzoek. Het is fijn dat de resultaten gelijk gebruikt zullen worden bij de voorbereiding van de verkiezingen op 6 juni aanstaande. De rekenkamer dankt de bij de organisatie van de verkiezingen betrokken ambtenaren en alle voorzitters en leden van de stembureaus voor hun medewerking aan dit onderzoek.

Met vriendelijke groet,

A handwritten signature in blue ink, consisting of several overlapping loops and a long horizontal stroke, identifying Rob Paulussen.

Rob Paulussen
Voorzitter Rekenkamer IJsselstein